

Jak proměnit vlastní mozek ve věštecův nástroj

PhDr. Petr Hampl, Ph.D.
Ostrava, 10. února 2024

Jungmannova
národní akademie

www.junaak.cz

Proč vlastně předpovídat správně?

Tetlockova statistika

Jungmannova
národní akademie

- › Každé skutečné pochopení sociální reality má i prognostický význam
- › Nikdy nevidíme realitu celou (uzavřený systém)
- › Identifikace určitých sil a tendencí ovšem znamená pochopení směru pohybu

Když se zeptám těchto dvou žen, zda si připadají tlusté, která odpoví, že ano?

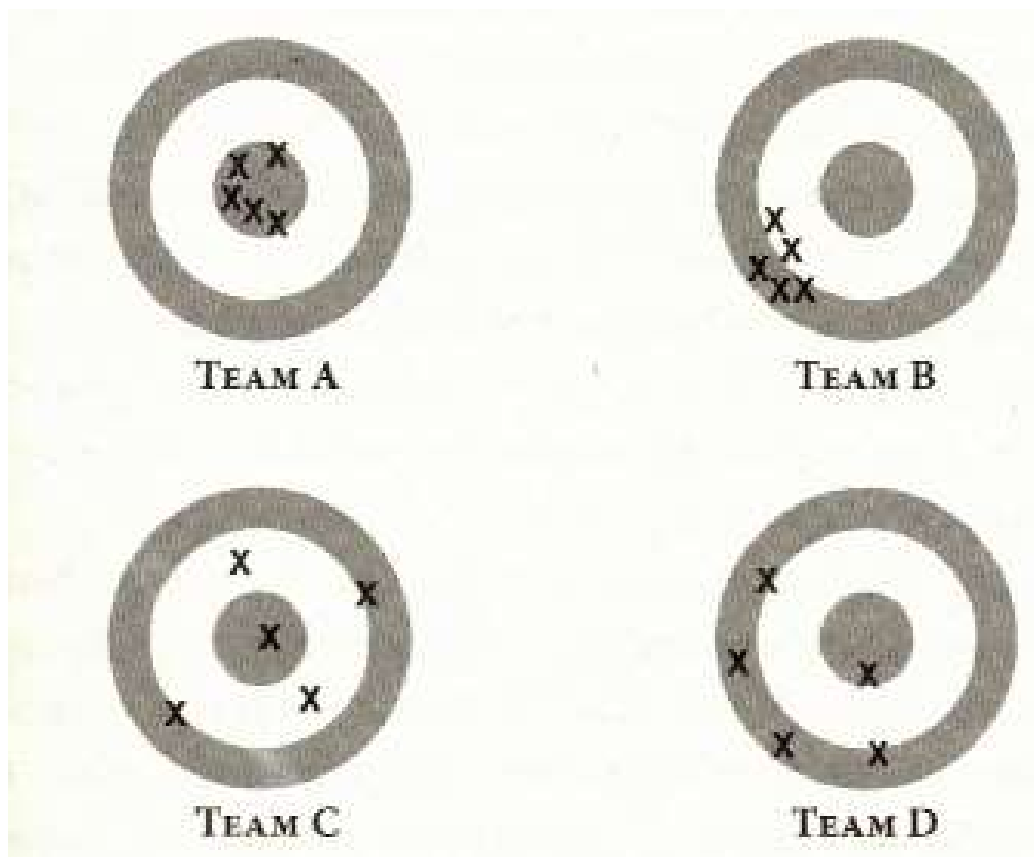
Když se zeptám těchto dvou mužů, zda si připadají atraktivní, který z nich odpoví, že ano?

POHLED ZVENČÍ versus POHLED ZE VNITŘ

- › Co je obvyklé?
- › Co je normální?
- › Srovnávání s podobnými případy

OTÁZKA ŠUMU

Jungmannova
národní akademie

- › Šum je vždy násobně větší, než předpokládáme
- › Mechanická aplikace pravidel je spolehlivější než úsudek
- › Čím detailněji studujeme konkrétní případ, tím horší prognóza

Jungmannova
národní akademie

Přesnost prognóz

- 1) Prognostici
- 2) Naprostí laici
- 3) Experti

Jungmannova
národní akademie

Poučení 1 – vždy konkrétní otázky

- › Vystoupí nějaká další země v příštích pěti letech z Evropské unie?
- › Bude na konci roku 2028 Charkov součástí Ruské federace?
- › Stane se Alena Schillerová předsedkyní ANO?
- › Dojde do roku 2030 k dalšímu poklesu porodnosti na Slovensku (aspoň o 20%)?
- › Jaké národnosti bude generální ředitel Škoda Auto v roce 2027?

Poučení 2 – co pomáhá

- › Procentní vyjádření
- › Aktualizace odhadů
- › Pohled zvenčí (stejný problém jako rozpočet projektu)
 - Dát stranou konkrétní případ
- › Eliminace lidského faktoru
 - Vychýlení
 - Šum (odstranění šumu)
- › Jakou prognózu by vyslovil ten a ten?

Jungmannova
národní akademie

Poučení 2 – vždy konkrétní otázky

- › Vystoupí nějaká další země v příštích pěti letech z Evropské unie?
- › Bude na konci roku 2028 Charkov součástí Ruské federace?
- › Stane se Alena Schillerová předsedkyní ANO?
- › Dojde do roku 2030 k dalšímu poklesu porodnosti na Slovensku (aspoň o 20%)?
- › Bude finanční ředitel Škoda Auto v roce 2027 Francouz?

Jungmannova
národní akademie

Máme teorii popisující jev?

- › Splňuje požadavky vědecké teorie?
- › Sedí na historická data?
- › Co z ní vyplývá?
- › Provázané prognózy (v případě nenaplnění jedné aktualizovat všechny)

Jungmannova
národní akademie

„Automobilová technologie již dosáhla takové míry dokonalosti, že v budoucnu nebude co vylepšovat.“

Kaufman Thuma Keller,
prezident společnosti Chrysler, 1951

Racionální posuzování rizik

Jungmannova
národní akademie

- › Do sedmi let Země nevratně zničena globálním oteplováním
- › Bída a hladovění v důsledku zeleného údělu
- › Jaderná válka
- › Rusové nás odvečou na Sibiř
- › Migrace
- › Státní bankrot
- › Epidemie s miliony mrtvých
- › Otrava vakcínami
- › Autonomní bojové stroje
- › Biologické zbraně
- › Lidská psychika nevratně zničena operacemi pohlaví

A pozor! To, že se o nějaké jiné věci nepíše v médiích, to ještě neznamená, že není smrtelně nebezpečná.

Snadný středověk?

- Neúroda
- Válka
- Epidemie
- Zločin

Nic dalšího nehrozilo

Rychlé myšlení bezmocné

- › Neumíme posuzovat nízké pravděpodobnosti
- › Navíc je stejně neznáme
- › A navíc se mění v čase
- › S každým rizikem spojena nějaká nátlaková skupina

Veřejná diskuze o rizicích

- › Rizika prezentována „to se určitě stane“
- › Reakce v režimu panika nebo ignorování
- › Nejsou posuzována vlastní rizika nýbrž politické zájmy
- › Iracionální jednání – často dokonce rizika zvyšuje (vyvažování rizik)

Přitom jinde rozumné řízení rizik existuje

Přitom jinde rozumné řízení rizik existuje

Hledat opatření, která:

- Sníží případné dopady
- Něco stojí, ale dá se to zaplatit
- Nejsou zničující pro běžný život
- Ideálně pokrývají více rizik

Jungmannova
národní akademie

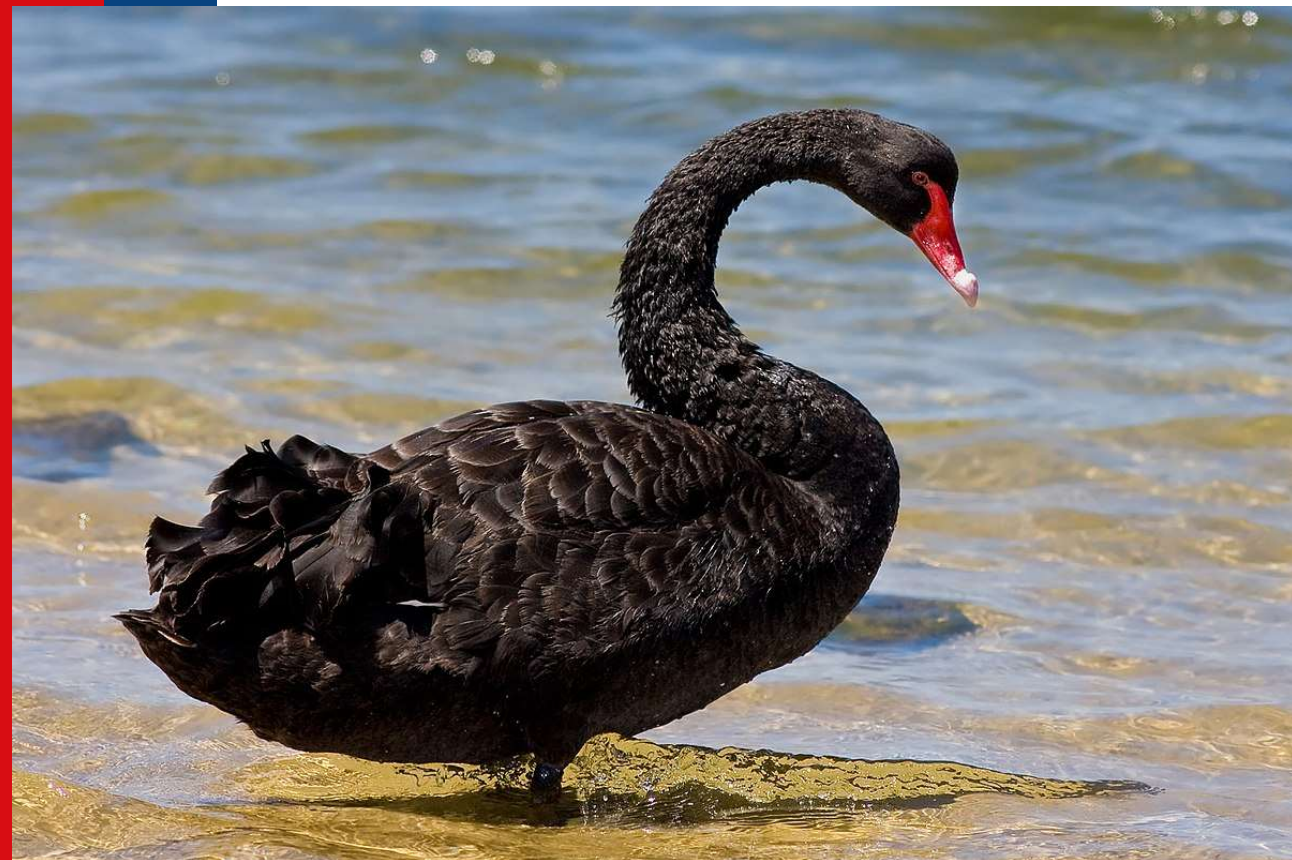
Nicméně jak je to s prioritami?

- › Na základě rychlého myšlení
- › Na základě akcí nátlakových skupin
versus
- › Formulace teorií a jejich testování
- › Formulace prognóz

Havarijní plánování!!!

Jungmannova
národní akademie

Nassim Taleb

Jungmannova
národní akademie

Uklidnění nebo šikmá plocha?

SHRNUTÍ

- › Pohled zvenčí dává téměř vždy lepší výsledky než pohled zevnitř
- › Aplikace pravidla dává lepší výsledky než individuální posouzení
- › Prognóza musí být konkrétní a procentní
- › Naše intuice neumí posuzovat nízké pravděpodobnosti
- › Riziko neznamena „určitě se stane“
- › Přesto je nerozumné ignorovat rizika
- › Pro jejich posouzení je užitečný cyklus racionálního myšlení